

פרשת החיבור

חיבור הפרשות ומחזור הקריאה

יעקב מתלון

בירושלמי (מגילה פ"ד ה"א) מובא: "משה התקין את ישראל שיהו קוראים בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חודשים ובחולו של מועד, שנאמר: וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (וכן במסכת סופרים פ"י ה"א).

בעבר לא היה מנהג אחיד בכל תפוצות ישראל. לפי עדות התלמוד (מגילה כט:), בארץ ישראל היו מסיימים את התורה בכשלוש שנים. כיום נהוג לסיים את קריאת חמשת חומשי התורה בכל שנה, בשמחת תורה. כדי להספיק לסיים את מחזור הקריאה בשמחת תורה, יש צורך לעתים לחבר ולקרוא שתי פרשות בשבת אחת. כיום כללי חיבור הפרשות נהוגים בכל תפוצות ישראל, אך בעבר הלא-רחוק היו מנהגים שונים להתאמת מחזור הקריאה ללוח השנה, כגון חילוקה של פרשת כי תשא לשתיים או חיבורן של הפרשות שלח וקרח.

במאמר זה נעמוד על כללי חיבור הפרשות הנהוגים היום ועל טעמיהם, ותוך כדי כך נסקור כללים נוספים שמתאימים את לוח השנה למחזור הקריאה.

תוכן העניינים:

- א. מחזור הקריאה בימינו.
 - ב. פרשות שנקראות בקביעות סמוך למועדים.
 - ג. הפרשות שעשויות להתחבר.
 - ד. ארבעה עשר סוגי שנים.
 - ה. כללי חיבור הפרשות כפי הנהוג היום.
1. פרשות ויקהל ופקודי, תזריע ומצורע, אחרי-מות וקדושים, בהר ובחוקותי, מטות ומסעי.
 2. פרשות נצבים ווילך.
 3. פרשות חוקת ובלק.
1. טבלת חיבור הפרשות לפי סימן השנה.
 2. נתוני שכיחות.

מחזור הקריאה בימינו

בימינו מקובלת חלוקת התורה ל-54 פרשות, ובכל שבת קוראים פרשה אחת מספר התורה, מבראשית ועד וזאת הברכה. בשנה פשוטה, שבה יש 12 חודשים, יש 50-51 שבתות, ובמעוברת - שנוסף בה חודש ובו ארבע או חמש שבתות - 55 (לרוב; אבל תיתכן גם שנה עם 54 שבתות).

בשבת של פסח ובשבת של סוכות אין קוראים בפרשת השבוע. וכן ראש השנה או יום הכיפורים שחלו בשבת, ובחול"ל גם שמיני של פסח ויו"ט שני של שבועות שחלו בשבת - אין קוראים בהם בפרשת השבוע. לעומת זאת, בשמחת תורה קוראים את הפרשה האחרונה, וזאת הברכה, בין כשחל בשבת ובין כשחל ביום חול.

מחזור הקריאה מתחיל בשבת הראשונה שלאחר שמחת תורה. שבת זו היא 'שבת בראשית'. ממנה מתחילים בקריאת התורה, עד לסיום בשמחת תורה הבא. שבת זו חלה בין התאריכים כ"ד בתשרי (כששמיני עצרת חל ביום חמישי) ו-כ"ט בתשרי (כששמיני עצרת חל בשבת, ואז פרשת בראשית נקראת בשבת הבאה).

פרשות שנקראות בקביעות סמוך למועדים

במהלך הדורות התגבשו מספר כללים שמורים על הצמדתה של פרשה מסוימת למועד הסמוך לה. הכללים מובאים בטור ובשלחן ערוך, סימן תכ"ח סעיף ד (וכן בהגהות מיימוניות לרמב"ם הל' תפילה יג, ב; ועוד), וב'ביאור הלכה' שם מצויינים הטעמים לכללים הללו. כללי חיבור הפרשות, המבוארים להלן, מביאים בחשבון את הכללים האלו ובאים להתאים את יישומם בלוח השנה.

1. בשנה פשוטה: פְּקֻדוֹ וּפְסָחוֹ - "פקדו" רומז לפרשת צו (תרגום "צו" - "פְּקֻדוֹ"). הכלל "פקדו ופסחו" מורה על קריאת פרשת צו לפני חג הפסח.

הטעם - בפרשת צו מוזכרת הגעלת כלים מאיסור בשר קודש שנותר בהם (ו' כא); והגעלת כלים מן החמץ, שנעשית בסמוך לקראת חג הפסח, נלמדה מקדשים.

2. בשנה מעוברת: סְגֵרוֹ וּפְסָחוֹ. "סגרו" - פרשת מצורע, שכן המצורע מוסגר מחוץ למחנה, וכן "סגירא" בארמית הוא מצורע (ראה אונקלוס לויקרא יד א). כלומר: יש לקרוא את פרשת מצורע לפני הפסח.

טעם הדבר הוא, שבפרשת מצורע מוזכרת טהרת כלים, "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" (טו יב), וטהרת כלים אקטואלית לימי ערב הפסח.

הערה: בשנים שבהן חל ראש השנה ביום חמישי, מספיקים לקרוא אף את אחרי

התוס' (שם, וכן כתב האבודרהם), מפרידים בין הקללות לראש השנה בקריאת פרשת נצבים. ה'ביאור הלכה' (סי' תכ"ח) כתב טעם שקושר את פרשת נצבים עם ראש השנה, שבפרשת נצבים יש מענייני תשובה (דברים ל ב).

הפרשות שעשויות להתחבר

שנה פשוטה, שאינה מעוברת, קצרה יותר, ולכן יש צורך גדול בחיבור פרשות. אמנם לפעמים יש צורך בחיבור פרשות גם בשנים מעוברות.

לצורך התאמת מחזור הקריאה ללוח השנה נבחרו ששה זוגות פרשות, ובחוף לארץ נוסף עליהן זוג שביעי. הבחירה בפרשות אלו נובעת הן מאורכן, הן מהתוכן המשותף והן מהתאריך: הפרשות הללו קצרות יחסית; לרוב עוסקות בנושאים קרובים; סמיכותן של חלק מהזוגות למועדים נותנת עדיפות לחיבורן, לצורך התאמה עם לוח השנה לפי הכללים שלעיל.

זוגות הפרשות שעשויות להתחבר הם:

- **ויקהל ופקודי**

יחד 214 פסוקים. שתי הפרשות עוסקות בביצוע הציוויים על בניית המשכן וכליו, והחיבור שלהן טבעי מבחינה עניינית.

- **תזריע ומצורע**

157 פסוקים. עניין הנגעים הוא המשותף לשתי הפרשות, והן עוסקות גם בטומאות הגוף והטהרה מהן.

- **אחרי מות וקדושים**

144 פסוקים. איסורי העריות ו"ולא תקיא אתכם הארץ" הם עניינן של שתי הפרשות, בראשונה האזהרות ובשנייה העונשים, בין יתר המצוות שמוזכרות בהן.

- **בהר ובחוקותי**

135 פסוקים. קו מאחד בין שתי הפרשות הוא ארץ ישראל - שבת הארץ והשייכות לה; ועניין העבדים שמוזכר בשתייהן. התאריך - בדרך כלל סמוך לראש חודש סיון; חיבורן של הפרשות האלו מקדים את קריאתה של פרשת במדבר לפני חג השבועות ונדרש לקיום הכלל "מנו ועצרו".

• **מטות ומסעי**

244 פסוקים (ראה הערה להלן). הכנות מעשיות לכניסה לארץ מאחדות את שתי הפרשות, בהקצאת ערים ואזורים בארץ ועוד. סמיכותן לראש חודש אב נוחה לתיקון הצורך לקרוא את פרשת דברים קודם צום תשעה באב (ופרשת ואתחנן לאחר הצום - "צומו וצלו", כדלעיל), וכן להקדים את קריאתה של פרשת נצבים לשבת שלפני ראש השנה ("קומו ותקעו").

הערה: החיבור של מטות ומסעי יוצר פרשה ארוכה מאוד, וזה נידון בתוס' (מגילה לא: ד"ה קללות שבת"כ): "שאלו בבית המדרש של רבינו נסים: למה מחלקים פרשת נצבים וילך לשנים כשיש שתי שבתות בין ראש השנה לסוכות בלא יוה"כ, ואין מחלקין מטות ומסעי שארוכות יותר?... נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן - לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרוא שבת אחת קודם ראש השנה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל (נצבים), שלא להסמיך הקללות לראש השנה."

• **נצבים ווילך**

70 פסוקים. בעבר נחשבו לפרשה אחת, וכיום מתייחסים אליהן כשתי פרשות. הנושא המשותף לשתייהן - דברי חיזוק כמעט אחרונים לקראת הכניסה לארץ והעברת ההנהגה. התאריך: סמוך לראש השנה.

• **בחו"ל גם: חוקת ובלק**

191 פסוקים. פרשות אלו עוסקות באירועים המרכזיים שאירעו לעם ישראל בשנה הארבעים ליציאת מצרים, בעיקר במפגשים עם עמי האיזור. בעבר היה נהוג חיבור פרשת שלח ופרשת קרח במקום זאת (אבודרהם).

ארבעה עשר סוגי שנים

טרם ניגש לכללי החיבור, נבאר את עניינו של סימן השנה, שיהיה לנו לעזר בהמשך. סימן השנה (או: קביעות השנה) מורכב משלוש אותיות, שמציינות 3 תכונות של השנה, ועל פיהן ניתן להכין לוח עברי לכל השנה.

האות הראשונה מציינת את היום בשבוע שחל בו יומו הראשון של ראש השנה בשנה המדוברת.

האות השנייה מציינת את מספר הימים בחודשים חשון וכסלו. יש לכך 3 אפשרויות: ש - חשון וכסלו שלמים (30 יום).

כ - חשון וכסלו כסדרן (חשון 29 יום וכסלו 30 יום).

ח - חשון וכסלו חסרים (29 יום).

(שאר החודשים מסודרים לסירוגין, אחד מלא ואחד חסר.)

האות השלישית מציינת את היום בשבוע שבו חל היום הראשון של פסח, ט"ו בניסן.

דוגמא: סימנה של שנת התשס"ז הוא זש"ג פשוטה: ראש השנה חל ביום ז' (שבת); חשון וכסלו שלמים (30 יום); ר"ח ניסן ויומו הראשון של פסח חל ביום ג' בשבוע. בלוח העברי ייתכנו 14 לוחות, כלומר: 14 סוגים של שנים. לכל שנה מתאים אחד מן הסימנים. אין ביניהם מחזוריות, והם נקבעים על פי מערכת חשבון הלוח.

7 לשנים פשוטות: בח"ג, בש"ה, גכ"ה, הכ"ז, הש"א, זח"א, זש"ג.

7 לשנים מעוברות: בח"ה, בש"ז, גכ"ז, הח"א, הש"ג, זח"ג, זש"ה.

כללי חיבור הפרשות כפי הנהוג כיום

את הכללים נפריד לשלושה: תחילה חמישה זוגות הפרשות שחיבורן תלוי בעיבור השנה, ולאחר מכן שני הכללים האחרים - בעניינן של הפרשות נצבים ויילך ושל חוקת ובלק. בפסקאות שמופיעות בכתב קטן יש תוספת הסבר על הטעם לכללים ועל היוצאים מן הכלל.

פרשות ויקהל ופקודי, תזריע ומצורע, אחרי-מות וקדושים, בהר ובחוקותי, מטות ומסעי:

בשנים פשוטות מחברים את חמשת הזוגות הללו. שני יוצאים מן הכלל, והם כאשר חל ראש השנה ביום חמישי:

א. אם פסח חל ביום ראשון - כלומר: בשנה שסימנה הש"א - אין מחברים את ויקהל ופקודי.

ב. אם חל פסח בשבת - כלומר: בשנה שסימנה הכ"ז - אין מחברים בארץ ישראל את בהר ובחוקותי. אבל בחו"ל מחברים, מפני שמיני של פסח חל בשבת, ואין קוראים בו פרשה מן הסדר אלא מעניינו של יום, ונמצא ש"הפסידו" שבת אחת.

שני היוצאים מן הכלל הם בשנים שחל בהן ראש השנה ביום חמישי. שמיני עצרת חל

ביום חמישי, ושבת בראשית בתאריך המוקדם ביותר האפשרי - כ"ד בתשרי.

כאשר פסח חל ביום ראשון (הש"א) נמצא ששבת פרשת שמיני, שבשנים פשוטות חלה אחרי הפסח, תקדים ותחול בערב הפסח. לכן מפרידים את פרשות ויקהל ופקודי. פרשת שמיני תידחה בכך לאחר הפסח, ושבת ערב החג תהיה פרשת צו ("פקדו ופסחו").

אם פסח חל בשבת (הכ"ז), לא תקדים פרשת שמיני את פסח, כיוון שפסח עצמו חל בשבת ותפס את מקומה. היתרון מתחילת השנה יבוא לידי ביטוי לפני חג השבועות. ברוב השנים, פרשת במדבר נקראת בשבת שלפני חג השבועות, בהתאם לכלל "מנו ועצרו". בשנה שסימנה הכ"ז חל חג השבועות ביום ראשון, ושבת פרשת נשא תקדים ותיקרא כבר בערב החג; לכן מפרידים בארץ ישראל את בהר ובחוקותי, וכך תידחה פרשת במדבר ותיקרא בערב חג השבועות. בחו"ל, לעומת זאת, חג הפסח "תופס" שתי שבתות (הראשון והשמיני של החג), וכך הופסדה שבת אחת, שכאשר קראו בארץ ישראל, למחרת הפסח, את פרשת שמיני - בחו"ל היה יו"ט שני של גלויות. בשבתות הבאות יהיה הפרש בין ארץ ישראל לבני חו"ל, שכשהראשונים יקראו פרשת תזריע-מצורע יקראו האחרונים את פרשת שמיני, וכן הלאה. סגירת הפער שבין א"י לחו"ל תהיה בשבת הסמוכה לראש חודש סיון - בא"י יקראו אז פרשת בחוקותי לבדה, ובחו"ל יקראו פרשות בהר ובחוקותי. בשבת הבאה, ערב חג השבועות, יקראו הכל פרשת במדבר.

בשנים מעוברות אין מחברים את חמשת זוגות הפרשות הללו. גם כאן ישנם יוצאי דופן:

בשנים שסימנן בח"ה, זש"ה וזח"ג (כשפסח חל ביום חמישי, או ראש השנה בשבת) - מחברים את **מטות ומסעי**. בחו"ל מחברים גם בשנים שסימנן בש"ז וגכ"ז, שבהן שמיני של פסח חל בשבת.

כאשר ראש השנה חל בשבת (זח"ג, זש"ה), שמיני עצרת חל גם הוא בשבת, ופרשת בראשית נקראת באיחור יחסי - בתאריך כ"ט בתשרי. בשבת שלפני צום תשעה באב קוראים תמיד את פרשת דברים, וכאן - בגלל אותו איחור שהתחיל במועד המאוחר יחסית של פרשת בראשית - יחול תשעה באב ביום שלישי או חמישי, ובשבת שלפניו תיקרא פרשת מסעי. לכן מחברים את מטות ומסעי, וכך מספיקים לקרוא את פרשת דברים לפני תשעה באב. לגבי שנה שסימנה בח"ה - אמנם כשראש השנה חל ביום שני פרשת בראשית נקראת ב-כ"ז בתשרי, אבל שנה זו חסרה (חשון וכסלו חסרים, בח"ה), ופסח וכל מועדי המחצית השנייה של השנה חלים בדיוק כמו בשנה שסימנה זש"ה, באותם הימים. לכן מתקבל "איחור" בקריאת הפרשות לפני תשעה באב, ויש צורך לתקן זאת על ידי חיבור מטות עם מסעי.

פרשות נצבים ווילך:

כאשר ראש השנה חל בימים שבת או חמישי - אזי תהיינה נצבים ווילך מחוברות, ותיקראנה יחד בשבת שלפני ראש השנה.

כאשר ראש השנה חל בימים שני או שלישי - תהיינה נצבים ווילך נפרדות, פרשת נצבים תיקרא בשבת שלפני ראש השנה, ווילך תיקרא לאחר ראש השנה (שבת שובה).

וסימנך: ב"ג המלך - פת וילך. כלומר, כאשר חל יומו הראשון של ראש השנה (החדשה) בימים ב"ג - שני או שלישי - אזי פת - הפרד (לשון "פתות אותה פתים", ויקרא ב ו) את וילך מנצבים. פרשת נצבים תיקרא בשבת שלפני ראש השנה, ופרשת וילך - בשבת שובה.

גורלן של פרשות נצבים ווילך אינו קשור למיין השנה, פשוטה או מעוברת; הוא תלוי בשבת שבין יום הכיפורים לסוכות של השנה הנכנסת. אם ראש השנה חל ביום חמישי או בשבת - יום הכיפורים יחול בשבת או ביום שני (בהתאמה), ואין שבת בין יום הכיפורים לסוכות, ולכן נצבים ווילך תיקראנה בשבת שלפני ראש השנה, ופרשת האזינו בשבת שבין ראש השנה ליום הכיפורים. השבת שלאחר מכן היא שבת סוכות, שבה אין קוראים פרשה מסדר פרשות השבוע.

אבל אם יחול ראש השנה ביום שני או ביום שלישי, יום הכיפורים יחול ביום רביעי או חמישי, ויש שבת בין יום הכיפורים לסוכות. בשביל שבת יתירה זו מפרידים את וילך מנצבים. פרשת וילך תיקרא בשבת שובה, ובשבת שבין יום הכיפורים לסוכות תיקרא פרשת האזינו.

פרשות חוקת ובלק:

בארץ ישראל - תמיד נפרדות, אינן מתחברות לעולם. בחו"ל - מחוברות בשנים שחל בהן פסח ביום חמישי, כיוון שחג השבועות חל ביום שישי, ובחו"ל יו"ט שני של גלויות בשבת, ואין קוראים אז פרשה מן הסדר.

בקרב היהודים יוצאי תימן קיימים עד היום שלושה מנהגים שונים בעניין חיבור הפרשות חוקת ובלק, מטות ומסעי:

1. המנהג השאמי - כפי המנהג המקובל בימינו אצל כל קהילות ישראל, כדלעיל.

2. המנהג הבלדי - במקום לחבר את מטות ומסעי, מחברים את חוקת ובלק.
3. ה'דרדעים' (הנוהגים כשיטת רס"ג) - שלוש פרשות בשתי שבתות: במקום לחבר את מטות ומסעי, קוראים בשבת פרשת קרח גם את החצי הראשון של פרשת חוקת (עד כ כא), ובשבת הבאה ממשיכים מ"ויסעו מקדש" עד סוף פרשת בלק.

טבלת חיבור הפרשות לפי סימן השנה

את העולה מן הכללים שלמעלה ניתן לסדר ולפרט בתוך טבלה. הטבלה שלפנינו מציינת, עבור כל אחד מ-14 סימני השנה, אלו זוגות של פרשות מחוברות ואלו נפרדות.

נציבים וילך (בסוף השנה)	מטות מסעי	חוקת בלק	בהר בחקתי	אחרי קדושים	תזריע מצורע	ויקהל פקודי		
מחוברות	מחוברות	נפרדות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	בחג	פ ש ו ט ו ת
מחוברות	מחוברות	בחול מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	בשה	
מחוברות	מחוברות	בחול מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	גכה	
נפרדות	מחוברות	נפרדות	בחול מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	הכז	
נפרדות	מחוברות	נפרדות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	נפרדות	השא	
נפרדות	מחוברות	נפרדות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	זחא	
מחוברות	מחוברות	נפרדות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	מחוברות	זשג	
מחוברות	מחוברות	בחול מחוברות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	בחה	מ ע ו ב ו ת
נפרדות	בחול מחוברות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	בשז	
נפרדות	בחול מחוברות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	גכז	
נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	החא	
מחוברות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	השג	
מחוברות	מחוברות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	זחג	
מחוברות	מחוברות	בחול מחוברות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	נפרדות	זשה	

[הערה: מחזור הקריאה מתחיל בפרשת בראשית (סוף תשרי), ומסתיים בשמחת תורה של השנה הבאה. בעמודה 'נציבים וילך' ההתייחסות היא לנציבים שבסוף השנה, ערב ראש השנה

הבאה (השייך עוד למחזור הקריאה של השנה). לכן אפשר שנצבים ווילך מחוברות אע"פ שסימן השנה מורה על ראש השנה (שבתחילת אותה שנה) בימי שני או שלישי.]

נתוני שכיחות

לפנינו מעט נתונים על שכיחות החיבור של הפרשות העשויות להתחבר.

פרשות ויקהל ופקודי: מחוברות בכ-59.85% של השנים. נפרדות בכ-40.15%, שהן כל השנים המעוברות בתוספת סימן הש"א מן הפשוטות (שהוא, אגב, הסימן הנדיר ביותר).

תזריע ומצורע, אחרי מות וקרושים (בחול"ל גם בהר ובחוקותי): כנאמר למעלה, החיבור שלהן תלוי רק בעיבור השנה, ללא יוצאים מן הכלל. הפרשיות הללו מחוברות בכ-63.16%, ונפרדות - 36.84%. זהו היחס הכללי שבין השנים הפשוטות למעוברות.

בהר ובחוקותי (בארץ ישראל): מחוברות 45.11%, נפרדות 54.89%. הזוג היחיד שנפרד ברוב השנים בא"י. כשני שלישים מהשנים שבהן הפרשות הללו נפרדות הן שנים מעוברות. השליש הנותר משתייך לסימן אחד בלבד - הכ"ז פשוטה (היוצא מכלל השנים הפשוטות), שהוא סימן השנה השכיח ביותר (כ-18% מכלל השנים).

מטות ומסעי: בא"י - מחוברות 79.49%, נפרדות 20.51%. הזוג המתחבר ביותר, נפרד בממוצע אחת לחמש שנים בלבד!

בחול"ל: מחוברות - 89.48%, נפרדות 10.52% (אחת לעשר שנים בממוצע!).

נצבים ווילך: מחוברות 60.46%, נפרדות 39.54%.

חוקת ובלק: כאמור, בארץ ישראל אינן מתחברות כל עיקר. בחול"ל: מחוברות בכל השנים שסימן השנה שלהן מסתיים באות ה' (חג השבועות חל ביום שישי). כ-28.57%, נפרדות 71.43%.